

"Ik heb een held ontmoet"

***Educatieve Dienst KLM
Isolat VZW***

Musée royal de l'Armée
et d'Histoire militaire

In juli 2011 verwelkomde het Koninklijk Legermuseum de vzw Isolat voor een eerste voorstelling van “J’ai rencontré un héros”. Louis Boumal wist ons dadelijk te verleiden en vooral de nieuwe benadering van de Eerste Wereldoorlog oogste heel wat bijval.

Een samenwerking leek al snel evident en dus werd het stuk in het Nederlands vertaald. “Ik heb een held ontmoet” werd voor het eerst in maart 2012 gebracht.

Vandaag bieden we u de mogelijkheid Louis Boumal in uw school te ontvangen, en wel voor een originele babbel over de Grote Oorlog.

Het Koninklijk Legermuseum bezit één van de rijkste collecties ter wereld over het conflict. Aarzel dus niet om uw lespakket uit te breiden met een bezoek aan het KLM, met een rondleiding, een animatie of een audiogids.

Dit pedagogische dossier werd speciaal opgemaakt om u in staat te stellen het toneelstuk naar uw lessen toe te vertalen. Het illustreert ook de permanente collectie over de Eerste Wereldoorlog in het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis.

De Educatieve Dienst van het KLM

photo Olivier Calicis

De collecties van het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis

Met het oog op de feestelijkheden voor de vijftigste verjaardag van de onafhankelijkheid van het land wordt architect Gédéon Bordiau belast met de bouw en de inrichting van een groot tentoonstellingscomplex in het hartje van de hoofdstad. De keuze valt op het groene Linthoutplateau dat als manoeuvre terrein door de burgerwacht wordt gebruikt. Tussen 1880 en 1910 laat Leopold II verschillende werven opstarten, al naargelang van de evenementen die op de site plaatsvinden (beurzen, wereldtentoonstellingen,...).

De koning wenst van Brussel een prestigieuze hoofdstad te maken en dus tekent Bordiau een monumentale toegangspoort die de stad met het platteland moet verbinden. Deze boog blijkt te massief uit te vallen en in 1905 wordt hij dan ook door een driedelige boog vervangen, naar de tekeningen van Charles Girault die de werv na de dood van Bordiau overneemt. Meer dan 450 arbeiders werken acht maanden lang dag en nacht aan de nieuwe arcade. Helemaal bovenaan komt een vierspan gemend door Brabant met de nationale kleuren. De allegorieën van de acht andere provincies vinden een plaats aan de voet van het monument.

Uit plaatsgebrek verhuizen de beurzen naar de Heizel en het Jubelpark kan dus aan een nieuw - cultureel - bestaan beginnen. De klassieke oudheid strijkt neer in 1889 en samen met de etnografische collecties vormen deze gehelen de kern van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis. De noordelijke vleugel van het Jubelparkcomplex verwelkomt in 1923 het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis. In 1986 sluit Autoworld zich met een vestiging in de grote zuidelijke hal bij het duo aan.

Een collectie ziet het licht

Voor de wereldtentoonstelling van 1910 wordt een stand met meer dan 900 militaire objecten samengesteld; deze moeten de Belgische militaire geschiedenis aan het publiek vertellen. Na de tentoonstelling blijft de verzameling bewaard en ze wordt de basis van het Legermuseum dat in 1911 de oude gebouwen van de Militaire School in de Ter Kamerenabdij betreft.

Na de Eerste Wereldoorlog groeit de verzameling sterk aan en het Museum moet naar een ruimere locatie uitkijken. Op 22 juli 1923 huldigt koning Albert het Koninklijk Legermuseum in het Jubelpark in. De Tweede Wereldoorlog levert minder objecten dan de Grote Oorlog op; in 1951 wordt een nieuwe zaal over het conflict geopend.

Afdelingen over lucht- en ruimtevaart (1972), pantservoertuigen (1980), wapens en harnassen (1986) en de Marine (1996) vervolledigen in de loop der jaren het aanbod. In 1976 wordt het KLM een federale wetenschappelijke instelling en dus moet het Museum het Belgische en internationale militaire erfgoed verzamelen, bewaren, bestuderen en aan het publiek voorstellen.

Vandaag wordt het Koninklijk Legermuseum niet enkel voor zijn uitzonderlijke permanente collecties en zijn aantrekkelijke tijdelijke tentoonstellingen bezocht, maar ook voor de architectuur van de gebouwen en de sfeer die het geheel uitstraalt. Van de Historische Zaal met haar parfum van vervlogen tijden tot de Bordiauhal met haar gloednieuwe verzamelingen over het interbellum en de Tweede Wereldoorlog: de bezoeker wordt meegevoerd langsheen evoluerende collecties en nieuwe presentaties.

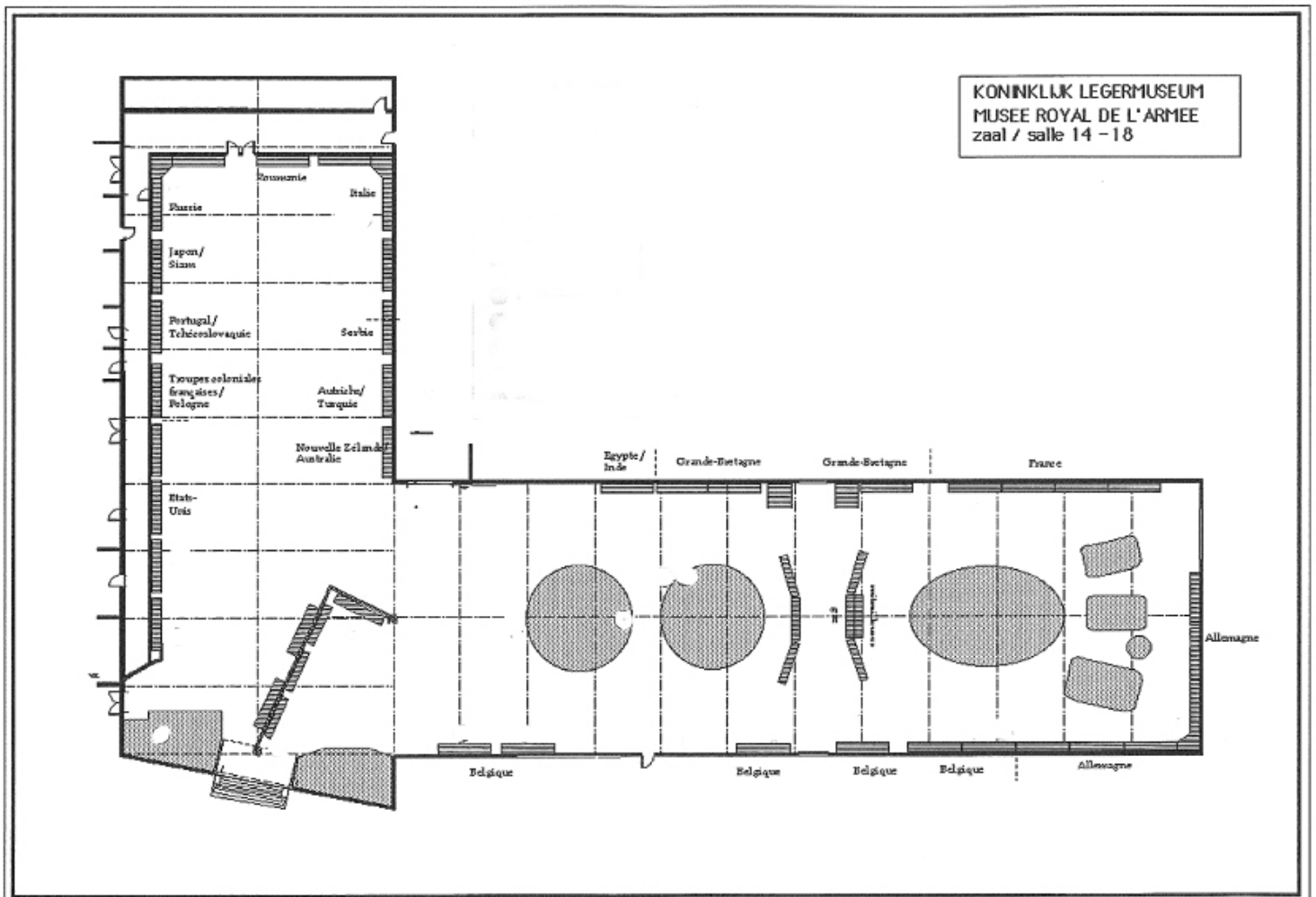

De zaal "Eerste Wereldoorlog"

Dankzij de uiteenlopende aard van de objecten (wapens, uniformen, artilleriestukken, schilderijen, beeldhouwwerken, persoonlijke souvenirs,...), het internationale karakter van de tentoonstelling (nagenoeg alle oorlogvoerende landen zijn vertegenwoordigd) en de unieke waarde van sommige collectiestukken kan aan onze verzameling niet worden voorbijgegaan als het eerste wereldconflict dient te worden geïllustreerd of besproken.

De zaal wordt ingericht wanneer het Museum zijn intrek in het Jubelpark neemt en krijgt op het einde van de jaren 1990 een facelift. De vitrines worden op dat ogenblik wat ontruimd, de dubbels worden in een reserve ondergebracht en de opstelling wordt opnieuw bekeken om de grote stukken (zoals de tank Mark IV, het laatste exemplaar ter wereld met de originele kleuren) de nodige ademruimte te verschaffen.

Aan de hand van een diorama, de reconstructie van een loopgraaf, specifieke audiogidsparcours, educatieve modules voor kinderen, spelblaadjes en thematische brochures kan de individuele bezoeker de collectie dynamisch benaderen. School- en toeristische groepen kunnen dan weer van rondleidingen en animaties genieten.

De vzw Isolat

De vzw Isolat focust op evenementen die de verschillende aspecten van toneelkunst voor het voetlicht brengen. De werkstukken zijn het resultaat van een ontmoeting tussen verschillende mensen en een confrontatie van verschillende stijlen.

Isolat heeft de laatste jaren vanuit diverse invalshoeken gewerkt:

- met een voorkeur voor de moeilijkste en meest specifieke onderdelen van de levende kunst: straattoneel, schooltoneel, interculturele ontmoetingen, multidisciplinaire aanpak,...
- met een doorlopende zoektocht naar originele schouwspelen: Isolat is niet tevreden met enkel een goed idee, maar gaat dat ook uitwerken tot een professionele productie die uiteenlopende doelgroepen kan aanspreken
- met uiteenlopende activiteiten die het publiek met minder gangbare theater vormen in contact kunnen brengen.

Isolat, dat is meer dan 50 voorstellingen per jaar, 5 à 10 stages waarvan sommige in het buitenland (Litouwen, Estland, Polen), een tiental animaties op bestelling en evenementen op grote schaal. Elk jaar stelt Isolat dus aan duizenden toeschouwers een originele kijk op theater voor: toneelkunst als ontmoetingsplaats, bespiegelmoment en ontspanning.

De laatste realisaties:

2007: Le Calvaire de Sagamore le vif – straattheater, 150 voorstellingen

2008: Comme des Comédiens – onzichtbaar theater in de klas, 60 voorstellingen

2009: NA-MUR, 20 jaar na de val van de muur – Urban art, multidisciplinair evenement: 15 dagen lang werd het centrum van Namen door een muur van kunstwerken in twee gesneden

2010: J'ai rencontré un héros – marionetten- en objectentheater, 50 voorstellingen, momenteel op rondreis

2010: Les Anges Gardiens – theater, 80 voorstellingen, lopend

2010: Go(e)art – Urban art, Les Nuits Blanches, Brussel

2011: Les Médiévales de Namur – artistieke coördinatie en logistieke raadgeving, programmatie,...

2011: The Juke Box – straattheater, in aanmaak

Belangrijkste medewerkers van Isolat:

Phase B
Specimen Architecture
Centre culturel de l'entité Fossoise
Théâtre de Namur

Contact en informatie :
François Moens, communicatieverantwoordelijke
Isolat vzw
Rue des Carrières 46B
5000 Namen
info@isolat.org
0478/ 57 10 90

Promotie "Ik heb een held ontmoet" :
Jeroen Van Dyck
Coördinatie BIL vzw
Brusselsesteenweg, 205
1850 Grimbergen
info@bil.be
0474/536478

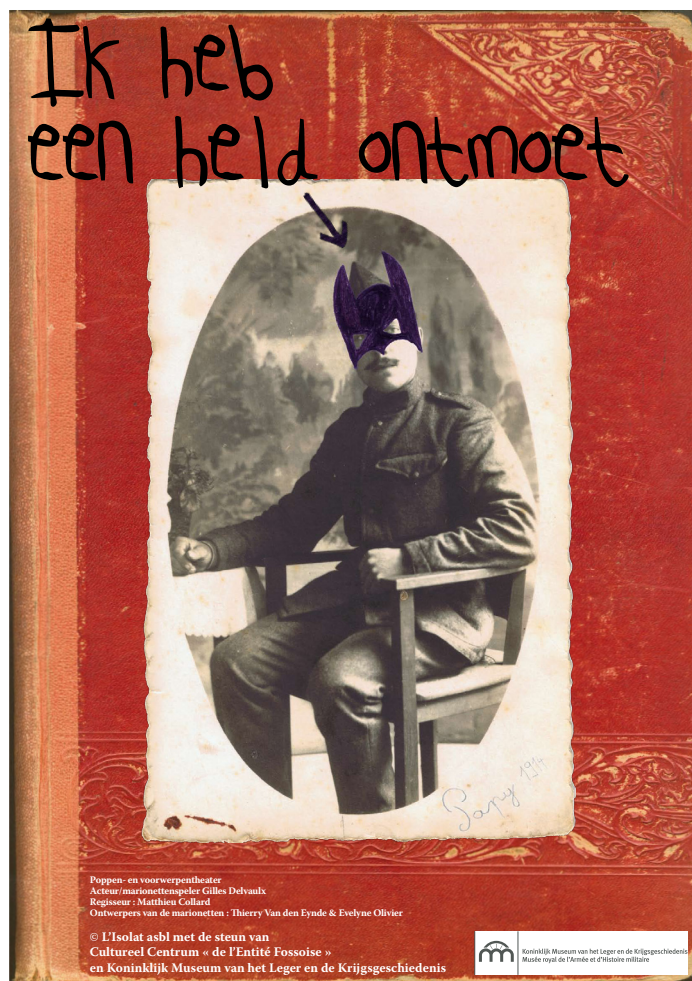

photo Olivier Calicis

Synopsis

Na het overlijden van zijn grootmoeder moet François, een dertigjarige advocaat, het familiale huis voor verkoop leegmaken. Op zolder stoot François op een reeks voorwerpen die hem doen terugdenken aan zijn eerste ontmoeting met de held van de familie, zijn overgrootvader Louis. Vandaag zou die 120 jaar oud zijn.

Het verhaal van Louis is het verhaal van een spook én van de verbeelding van zijn achterkleinzoon. Aan de hand van marionetten en objecten overloopt François het verleden en zo gaat hij zich vragen gaan stellen over de oorlog, de heldhaftigheid, de dialoog tussen de generaties, de overdracht van de herinnering, enz. Aan de hand van zijn “echte” ervaring in de loopgraven dicht Louis de kloof tussen hemzelf en François. Met een marionet die vorm en inhoud aan het verleden geeft, bewerkstelligt het objectentheater deze onwaarschijnlijke oversteek.

photo Olivier Calicis

Concept

Het marionettentheater

Het woord “marionet” roept talloze referenties op; meestal zijn die wat verlopen en aan de kindertijd verbonden. Het marionettentheater is nochtans heel gevarieerd en niet uitsluitend voor kinderen bestemd: draadmarionetten, beugelmarionetten (zoals Tchantchès in Luik of het theater van Toone in Brussel), gedragen marionetten, bunraku,... In vele beschavingen speelt de marionet binnen de samenleving een belangrijke religieuze, volkse of overdrachtelijke rol.

Het marionettentheater veronderstelt de directe of indirecte manipulatie van de pop, waarbij de marionettenspeler zichtbaar of verstopt kan zijn. De marionettenspeler staat in dienst van de marionet die hij “tot leven” roept. In “Ik heb een held ontmoet” krijgt de toeschouwer een gedragen marionet te zien die zich soms tot zijn marionettenspeler richt en die soms door zijn speler wordt aangesproken.

photo Olivier Calicis

Het objectentheater

In het objectentheater draait het niet zozeer om manipulatie als dusdanig. De speler moet niet enkel de illusie wekken dat het object “leeft”, maar ook een band met het object opbouwen. In tegenstelling tot het marionettentheater waarin er met een plastische constructie wordt gewerkt, wordt het object hier op zich, in zijn ruwe vorm, centraal geplaatst. Zo wordt een decalage tussen het object en de speler tot stand gebracht en dat genereert dan weer sterke, poëtische of grappige beelden.

In “Ik heb een held ontmoet” ontdekken we bijvoorbeeld het “zoutvat Hindenburg”, “het Belgische luciferdoosjesleger” of de “koetsvrachtwagen”. Het objectentheater is in dit schouwspel perfect op zijn plaats. Het kinderpersoonage François vertelt inderdaad aan zichzelf de oorlog met de oude voorwerpen die hij bij zijn grootmoeder op zolder vindt...

photo Olivier Calicis

Thema's die in het stuk aan bod komen

Het stuk "Ik heb een held ontmoet" snijdt verschillende thema's in verband met de Eerste Wereldoorlog aan: de oorzaken van het conflict, het leven in de loopgraven, de verhouding tussen de oorlogvoerende landen,...

Meer informatie over het onderwerp vindt u in het pedagogische dossier "Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog. Archieven en documenten. Basisonderwijs (dossier voor de leerkracht / fiches voor de leerlingen)", gratis te downloaden via de site van het Koninklijk Legermuseum:

<http://www.klm-mra.be/klm-new/nederlands/educatief/downloads/levenendood.pdf>

Het dossier bevat officiële documenten, privéarchieven, persoonlijke souvenirs en foto's, en biedt informatie voor de leerkrachten evenals een vragenlijst voor de leerlingen.

Het dossier snijdt voor de leerkracht volgende thema's aan: België in de oorlog, de soldaat, het uniform, de loopgraven, het dagelijkse leven, de dagindeling, de gezondheidsdienst, de dood, de koning, de Belgische burgers in de oorlog.

De leerlingen krijgen observatieoefeningen, moeten documenten analyseren en reageren, logisch nadenken; de vragenlijsten kunnen het toneelstuk inleiden of afronden.

Le soldat

Quand la guerre éclate, l'armée belge est en pleine réorganisation, en raison de l'introduction en 1913 du service militaire généralisé pour tous les hommes de plus de 19 ans. En 1914, l'armée se compose donc de miliciens de la nouvelle loi et de volontaires de guerre. Les troupes sont impréparées, indisciplinées, mal équipées et mal encadrées car face à l'afflux de volontaires, on manque d'officiers. L'instruction des nouvelles recrues se fait donc dans la hâte. L'armée belge, qui manque d'équipement (surtout des uniformes) et de matériel (les canons commandés chez l'Allemand Krupp ne seront évidemment jamais livrés), a d'ailleurs une mauvaise réputation chez nos voisins européens qui sont persuadés qu'elle n'offrirait aucune résistance aux troupes allemandes.

Document: Régistre de la matricule, MRA
Le registre de la matricule reprend les changements de position des troupes, jusqu'à leur libération complète de toutes obligations militaires. Le numéro de matricule est leur numéro d'identification.

Polydore Van Loocke est né le 2 janvier 1893, à Aelre Ste Marie en Flandre Orientale. Il est conducteur civil des Ponts et Chaussées. Il s'engage comme volontaire, le 13 octobre 1914, et entre son instruction au camp d'Auvours en France, avant de rejoindre le front en août 1915. Il est nommé lieutenant le 26 décembre 1917. Le 17 mai 1918, il est blessé à St Jacques Capelle. Il meurt à Clercken, en forêt d'Houthulst, le 29 septembre 1918.

Officier auxiliaire. En raison du changement de la loi de milice, l'armée belge manque cruellement d'officiers et de sous-officiers pour encadrer les soldats. C'est ainsi que sont nommés des officiers auxiliaires. Ils sont choisis parmi les miliciens et volontaires munis d'un diplôme d'humanités complètes ou parmi les sous-officiers compétents. Il faut en toute hâte former ces gens, peu préparés à occuper de telles fonctions. Différents centres d'instruction s'ouvrent en France.

Chevron de front. Après 18 mois de présence effective au front, le soldat reçoit un chevron de front qui s'accompagne d'un supplément de solde non négligeable. Après six mois supplémentaires de présence effective sur le front, sont accordés, au soldat, un nouveau chevron et une nouvelle augmentation de solde. A partir de 1917, s'y ajoute une indemnité de combat calculée par jour de tranchée. Ce supplément de solde est partiellement versé sur le carnet de pécule du soldat, sorte de carnet d'épargne, dont la somme est donnée au soldat lors de sa démobilisation.

Dossier pour l'enseignement - 5 -

Dossier pour les élèves

En 1914, les soldats sont partis avec les uniformes qu'on portait au 19e siècle. Tu en trouves quelques exemples sur ces gravures.

Peux-tu décrire leurs caractéristiques?
Puis compare-les au nouvel uniforme introduit dans l'armée belge durant l'année 1915. Quelles sont les principales différences?

Wie is Louis Boumal ?

De echte Jean Calixte Alphonse Louis Boumal wordt geboren in Luik op 11 mei 1890.

Na de middelbare school in het jezuïetencollege Saint-Servais in Luik studeert hij Letteren en Wijsbegeerte aan de universiteit van Luik. Hij behaalt een doctoraat in de Romaanse Filologie en gaat les geven in het gemeentelijk college van Bouillon wanneer de titularis, Léon Herbos, met pensioen vertrekt. Tijdens zijn studies wordt hij sterk beïnvloed door Auguste Doutrepoint; van Maurice Wilmotte zegt hij later dat deze de meest verleidelijke en prestigieuze leermeester was. Het oeuvre van dichter, prozaïst en dramaturg Boumal wordt in 1939 door zijn twee spirituele erfgenamen, Lucien Christophe en Marcel Paquot, gepubliceerd met de steun van de Académie royale de Langue et de Littérature française de Belgique.

De jonge Boumal wordt van bij het begin van het conflict in het Belgische leger ingelijfd en hij brengt 51 maanden aan het front door. Zijn oversten benadrukken zijn voorbeeldige gedrag. Luitenant Boumal overlijdt aan griep op 29 oktober 1918, enkele dagen voor de wapenstilstand.

In het Parc de la Bouverie in Luik werd voor hem een standbeeld opgericht. Zijn naam staat eveneens vermeld op het herdenkingsmonument 1914-1918 op het kerkhof van Chênée.

Zijn militaire dossier wordt in het documentatiecentrum van het KLM bewaard, onder het nummer DO4191.

*J'écoute passer l'heure et la brume glisser
Le long des arbres nus que l'hiver a cassés.
Le vent s'agite et court parmi le paysage
Et mon rêve avec lui se soulève et voyage.
Tant de chagrins mauvais se sont mêlés à lui
Que, l'ayant bien connu, je l'ignore aujourd'hui.
Plus jeune, il s'émouvait des fillettes ornées
Et du ciel et des eaux et des courtes années
Et de l'automne agile à dépouiller les bois,
Mais ce soir hivernal, je m'attriste et je vois
Sur la mer de mon cœur que la passion soulève,
Aux vents se déchirer les voiles de mon rêve.*

Louis Boumal schrijft dit gedicht in Calais op 25 december 1916. Het wordt in 1919 in de postume bundel "Le jardin sans soleil" gepubliceerd, samen met andere gedichten geschreven aan het front tussen 1915 en 1917. (Bron: http://culture.ulg.ac.be/jcms/prod_607153/louis-boumal)

Een beetje woordenschat...

Mof : scheldwoord dat de Duitsers aanduidt.

Tyfus : besmettelijke ziekte die zich door vochtigheid, vuil, gebrek aan hygiëne en niet-drinkbaar water verspreidt.

Dikke Bertha : bijnaam van het grote Duitse kanon dat obussen tot zelfs 120 km ver kon wegschieten! De afgevuurde obussen wogen meer dan 100 kg.

Invalide : gewonde, verminkte of zieke militair die niet meer kan vechten.

Overwinningsmedaille : medaille gecreëerd voor militairen die minstens 3 maanden aan het front hebben gediend. De herdenkingsmedaille is gemeenschappelijk aan alle geallieerde oorlogvoerende landen. Op de voorzijde staat een gevleugelde overwinning; op de keerzijde staat een opschrift in de taal van het land: "De Grote Oorlog voor de Beschaving".

Constitutionele monarchie : politiek regime dat een koning als staatshoofd heeft. De macht van de koning wordt in de grondwet bepaald.

Neutraliteit : wordt gezegd van een land dat geen lid is van een politieke of militaire alliantie en dat zich daardoor niet een conflict mag mengen.

Vaderland : "geboorteplaats van de vader", duidt het land aan waarin men wordt geboren, waarvan men de waarden deelt en dat men wenst te verdedigen.

Plan von Schlieffen : Duits plan voor de snelle aanval op Frankrijk (langs het noorden door België en Nederland en langs het westen om Parijs te omcirkelen) voor de aanval op Rusland.

Blauwe boon : kogel

Tsjernobyl : ongeval en ontploffing in een kerncentrale in Oekraïne in april 1986

Loopgraaf : verdedigingssysteem bestaande uit uitgegraven of hooggelegen grachten, beschermd met prikkeldraad en onderling verbonden door communicatiegangen.

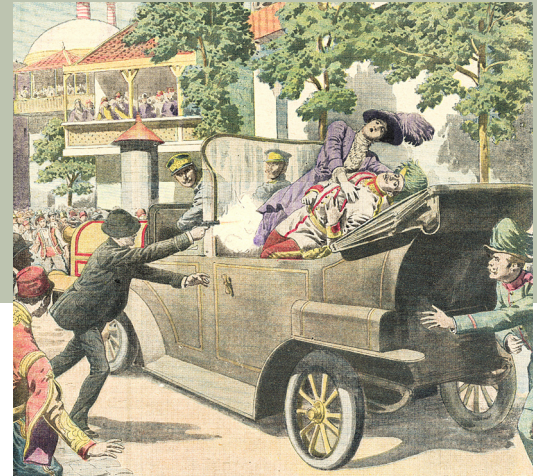
Biografie van de personages die in het stuk worden vermeld

Albert I (1875-1934), ook de “Koning-Ridder” genoemd, derde koning der Belgen, opvolger van Leopold II. Als hoofdbevelhebber van het Belgische leger neemt hij effectief de leiding van het leger op zich. Door niet aan de grote Franse en Britse offensieven deel te nemen, spaart hij het leven van ontelbare soldaten. Hij waakt over de Belgische onafhankelijkheid ten overstaan van de geallieerde beslissingen.

Clémenceau, Georges (1841-1929), Franse politicus, hij staat aan het hoofd van de Franse regering tussen november 1917 en het einde van de oorlog.

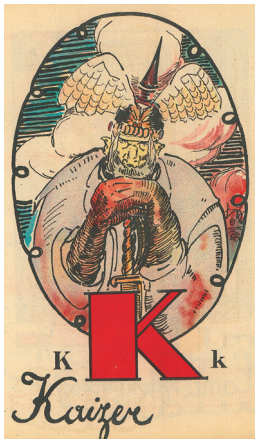
Frans-Ferdinand (1863-1914), aartshertog, erfgenaam van het Oostenrijks-Hongaarse keizerrijk. Hij treedt in het huwelijk met Sophie Chotek. Als inspecteur-generaal van het leger begeeft hij zich naar Sarajevo, waar een Servische nationalist, Gavrilo Princip, hem samen met zijn echtgenote vermoordt.

Wilhelm II, (1859-1941), keizer van Duitsland. Hij neemt actief deel aan de ontwikkeling van de marine en het leger. Tijdens de oorlog is hij de symbolische hoofdbevelhebber van het Duitse leger. Na de Duitse nederlaag in november 1918 doet hij troonsafstand. Hij vlucht naar Nederland waar hij tot aan zijn dood verblijft.

Hindenburg, Paul von (1847-1934), maarschalk en hoofd van het Duitse leger op het oostfront (Rusland). In 1925 wordt hij tot president van de Duitse republiek verkozen en in 1932 wordt hij herkozen. In 1933 benoemt hij Hitler tot kanselier (hoofd van de regering).

Joffre, Joseph (1852-1931), Franse maarschalk. Als hoofdbevelhebber van de noordelijke legers leidt hij de tegenaanval op de Marne die in september 1914 het oprukken van de Duitse legers poogt te stoppen. Hij coördineert de militaire operaties van de geallieerde legers (Franse, Britse, Italiaanse, Russische) en wordt hoofdbevelhebber van de Franse legers. Na de rampzalige gebeurtenissen in Verdun en aan de Somme wordt hij vervangen.

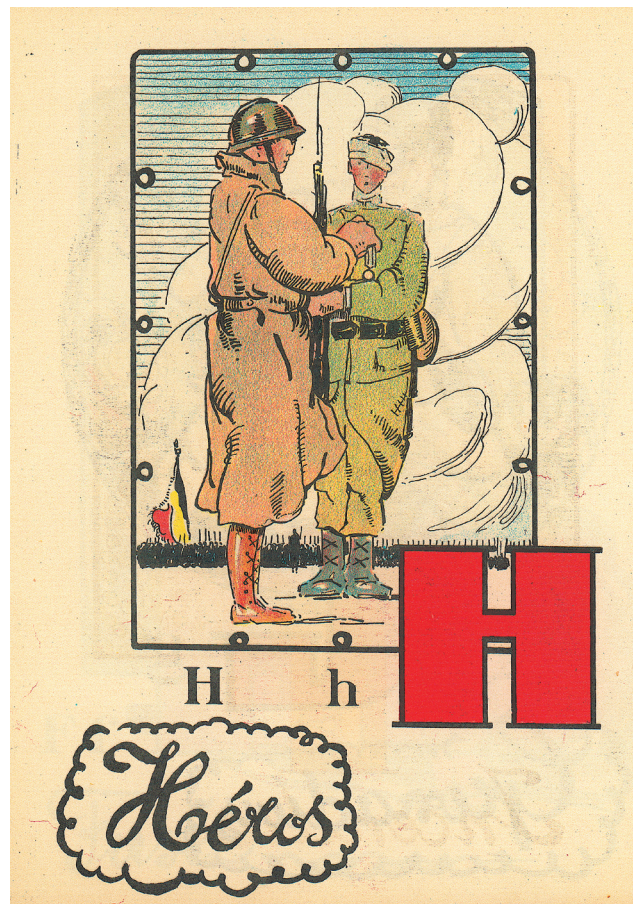

Pétain, Henri, Philippe (1856-1951), maarschalk van Frankrijk. Als generaal van het Franse leger leidt hij de offensieven in Artois en Champagne en vooral de verdediging van de vesting van Verdun. In juni 1917 wordt hij hoofdbevelhebber van het Franse leger. Hij schept opnieuw een klimaat van vertrouwen na de miterijen in de eerste helft van het jaar. Dankzij zijn reputatie van overwinnaar van Verdun wordt hij in juli 1940 het hoofd van de Franse Staat, na de nederlaag tegenover Duitsland. Zijn regering collaboreert met nazi-Duitsland.

Princip, Gavrilo (1894-1918), Servische nationalist. Met twee revolvershots doodt hij de Oostenrijkse troonopvolger, aartshertog Frans-Ferdinand, en zijn echtgenote wanneer die een bezoek aan Sarajevo brengen. Zo wenst hij tegen de Oostenrijkse aanwezigheid te protesteren. Hij wordt tot 20 jaar gevangenis veroordeeld en sterft in zijn cel.

Von Moltke, Helmut von (1848-1916), Duitse generaal, hoofdbevelhebber van het westelijke front. Na de nederlaag op de Marne (meteen het einde van het oprukken van de Duitse troepen in Frankrijk) wordt hij uit zijn ambt onttzet.

Het toneelstuk en het Legermuseum

De Educatieve Dienst van het Koninklijk Legermuseum stelt een reeks activiteiten voor die de voorstelling “Ik heb een held ontmoet” kan inleiden of afronden.

Met de klas...

Geleide bezoeken

Onze gidsen nemen u mee naar de zaal “14-18”. Daar maakt u kennis met de oorlogvoerende landen van beide kampen, met het dagelijkse leven van de soldaat, met de nieuwe technologieën die in de loop van het conflict worden ontwikkeld, met de koninklijke familie die in De Panne verblijft,...

Al naargelang van uw programma maken we een ommetje langsheen onze verzameling vliegtuigen van de Eerste Wereldoorlog of vertellen we het verhaal van de helden en heldinnen die hun naam in de geschiedenis van de Grote Oorlog hebben gegrift.

Max. 25 kinderen per groep

Duur: 1u30

Tarief voor scholen: 55 euro tijdens de week, 65 euro op zaterdag en zondag

De animatie “Er was eens de Grote Oorlog”

In de loop van de animatie komen via spelletjes en ludieke proeven (puzzels, rollenspellen, manipulatie van tijdperkfoto's,...) verschillende aspecten van de Eerste Wereldoorlog aanbod: de camouflage, de alliantie tussen de oorlogvoerende landen, het leven in de loopgraven, de uitrusting van de soldaten,...

Max. 15 kinderen per groep

Duur: 1u30

Tarief voor scholen: 75 € tijdens de week, 85 € op zaterdag en zondag

Audiogidsparcours voor kinderen

Edmond, een hond uit de loopgraven, vertelt hoe het leven aan het front tijdens de Eerste Wereldoorlog verloopt. Het conflict wordt belicht vanuit het standpunt van de dieren die in het leger worden gebruikt (honden, duiven, paarden, kanaries,...).

Duur: 45 minuten

*Tarief voor scholen: 2 €/kind
90 toestelletjes beschikbaar*

Pedagogisch dossier “Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog”

Het dossier bevat officiële documenten, privéarchieven, persoonlijke souvenirs en foto's om het echte leven van de soldaten in de loopgraven aan het Belgische front te ontdekken. Het biedt informatie voor de leerkrachten evenals een vragenlijst voor de leerlingen.

Gratis te downloaden op de site van het KLM

<http://www.klm-mra.be/klm-new/nederlands/educatief/downloads/levenendood.pdf>

Spelblaadje en educatieve modules

De Educatieve Dienst heeft spelblaadjes en educatieve modules speciaal voor individuele bezoekers samengesteld. Wie draagt welke helm, hoeveel weegt een tank, welke kleuren hebben de uniformen van de Eerste Wereldoorlog,...? Na een bezoek aan het Koninklijk Legermuseum weet u er alles over.

Fiches gratis beschikbaar in de inkomhal van het Museum

Modules vrij toegankelijk in de zaal

La Première Guerre mondiale

1

Durant la Première Guerre mondiale, on s'est surtout battu dans les tranchées, ces sortes de fossés dans lesquels les soldats cherchaient à se protéger des balles ennemies.

Mais gare à celui dont la tête dépassait! Il risquait d'être tué. C'est pourquoi les soldats portaient des casques en métal.

Pendant la Première Guerre mondiale, trois modèles étaient employés. Cherche les dans la salle et dessine les sur la tête du soldat correspondant.

Français Britannique Allemand

2

La "Grande Guerre", qui éclate en 1914, est aussi appelée la première guerre MONDIALE...

...bien que la majorité des combats ont lieu en Europe, les autres continents participent aussi à la guerre...

... parce que beaucoup de pays européens ont des colonies en Asie et en Afrique.

Regarde attentivement les photos des soldats ci-dessous. Peux-tu retrouver leur pays d'origine???

3

De chaque côté de la porte qui s'ouvre sur la cour des tambours, tu trouves une vitrine avec des tambours. Cette très belle collection appartient à un couple Britannique, M. et Mme Bouvier-Walser. Ils l'ont donnée au Musée en souvenir de leur fils mort en Belgique durant la Première Guerre mondiale.

Tous les tambours sont richement décorés. La plupart portent même des animaux. Quels sont les animaux que tu ne peux pas retrouver?

Bon à savoir: il y en a deux!

CHAMEAU AIGLE

DRAGON ours brun

ELEPHANT cerf

agneau SINGE

cheval licorne

Om mijn lessen te illustreren

Het documentatiecentrum

Kent u het documentatiecentrum van het Legermuseum? Het Centrum zit boordevol onvermoede schatten.

U zoekt foto's van de loopgraven om uw les over de Eerste Wereldoorlog te illustreren; uw klas schrijft de geschiedenis van haar gemeente en wil haar werk met oude postkaarten verfraaien; u bereidt een uitstap voor en bent op zoek naar een kaart van het slagveld; u geeft een les over propaganda en wenst enkele treffende voorbeelden van affiches gebruikt in Europa of elders in de wereld op de kop tikken,...? Dat alles - en nog veel meer - is in het documentatiecentrum te vinden.

Het Centrum is in verschillende afdelingen onderverdeeld: de bibliotheek, de archieven, de fototheek, het prentenkabinet en de cartotheek.

De bibliotheek bevat boeken en tijdschriften over nationale en internationale militaire geschiedenis, over de geschiedenis van België en over de Belgische dynastie. Ze krijgt ook de verhandelingen en cursussen van de Koninklijke Militaire School, de publicaties van de eenheden, de militaire jaarboeken en bewaart het Journal militaire officiel sinds 1835.

U maakt een studie over de twee wereldoorlogen, u zoekt informatie over een uniform, een wapenschild of het Légion d'Honneur, u interesseert zich voor de geschiedenis van het regiment van uw stad of voor een vlag: de algemene en gespecialiseerde werken van het centrum zullen zeker van pas komen. Zelfs de regimentsgeschiedenis kan een onvermoede bron van informatie zijn bij het schrijven van de geschiedenis van uw gemeente.

De bibliotheek bewaart daarenboven een ongelooflijke collectie Belgische, Duitse, Franse, Engelse, Italiaanse, Nederlandse of Zwitserse kranten (waaronder verboden of clandestiene kranten uit de twee wereldoorlogen en loopgraafkranten) van het Ancien Régime tot het einde van de Tweede Wereldoorlog. Sommige reeksen, zoals Le Soir, lopen nog steeds.

De archieven gaan terug tot de Oostenrijkse periode en de Brabantse Omwenteling. Zo bezit het Centrum bijvoorbeeld een indrukwekkende reeks politieke pamfletten. De collectie bestaat echter vooral uit de persoonlijke militaire dossiers van de officieren (geboren voor 1900), de onderofficieren en soms de gewone soldaten (geboren voor 1888). Talloze personen zoeken informatie over een (over) grootvader die aan de Eerste Wereldoorlog deelnam en vragen daarom zijn militaire dossier op. Met de volledige naam en de exacte geboortedatum kunnen we in de meeste gevallen aan die vraag voldoen. Naast administratieve documenten bevatten die dossiers dikwijls persoonlijke brieven, papieren samengebracht met het oog op een huwelijk (waarvoor de officieren toestemming moeten vragen), strafbladen of informatie over de militaire loopbaan en de veldslagen waaraan de persoon in kwestie heeft deelgenomen, met vermelding van de eventuele

opgelopen verwondingen.

Het is inderdaad logisch dat de militaire archieven in het Legermuseum zijn terug te vinden, maar het Centrum conserveert ook privéfondsen die een onvermoede schat aan gevarieerde informatie kunnen bevatten.

Het fonds-Brouwet, genoemd naar de schenker, groepeert rapporten, brieven en uiteenlopende publicaties, evenals 20.000 werken over de Napoleontische periode. Andere fondsen bevatten persoonlijke documenten; de meest ontroerende zijn ongetwijfeld die van simpele soldaten van 14-18 die brieven en campagnedagboeken hebben nagelaten, waarin ze dag na dag verslag uitbrengen over de angstwekkende ervaringen of de moedeloos makende monotonie van het campagneleven. Deze documenten zijn een rechtstreekse verbinding met de oud-strijders.

Verschillende dossiers behandelen het leven in bezet België in 14-18, de liefdadigheidsinstellingen die de Belgische bevolking helpen overleven, de acties van sommige verzetsstrijders of van Belgen in het buitenland (niet enkel tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar ook tijdens expedities in de 19e eeuw). Deze papieren vervolledigen de collecties die in de zalen worden tentoongesteld, want in tegenstelling tot de zalen die de militaire geschiedenis vertellen, leggen deze documenten eerder de nadruk op het leven van de burgers in bezet België of in ballingschap.

Het prentenkabinet bewaart etsen, prenten en tekeningen over het militaire leven en de geschiedenis van België van de Franse periode tot het einde van de Eerste Wereldoorlog.

Aan de hand van een buitengewone verzameling affiches 14-18 en 40-45 kan het verloop van de twee wereldconflicten vanuit de invalshoek van de propaganda bij de verschillende oorlogvoerende landen worden overlopen.

De fototheek bevat honderden officiële en privébeelden uit de Eerste Wereldoorlog. Ze werden genomen door de cinematografische dienst van het leger, door vliegeniers die een verkenningsopdracht uitvoerden, door kunstenaars of door gewone soldaten, en getuigen niet enkel van de gevechten, het dagelijkse leven, de ruïnes, de miserie of de technische innovaties, maar ook van minuscule momenten van geluk die uit de klauwen van de oorlog wisten te blijven. De luchtfoto's illustreren het verwoeste landschap en tonen het spoor van vernietiging dat de obussen overal hebben achtergelaten. Wanneer die beelden naast postkaarten van dezelfde plekken worden geplaatst, verkrijgen we een tamelijk precies beeld van de ravage

die de oorlog in België en het noorden van Frankrijk aanrichtte. De vergelijking met hedendaagse foto's of geografische kaarten toont hoe de getroffen gebieden langzaam weer uit hun as oprezen. Geen enkele publicatie over de Eerste Wereldoorlog kan om deze illustraties heen.

De cartotheek bewaart kaarten van militaire operaties, onder andere van de slag bij Waterloo of Belgische, Franse, Britse en Duitse loopgraafkaarten van 14-18, evenals plannen van militaire gebouwen zoals kazernes.

Openingsuren: van dinsdag tot vrijdag, van 8u30 tot 12u00 en van 13u00 tot 16u30. Leerlingen en hun leerkrachten zijn ook welkom op maandag, na afspraak via 02/ 737 79 31.

Sluitingsdagen: elke maandag, zaterdag en zondag, 1 mei, 1 november, tussen kerst en nieuw, 2 weken in het begin van de maand september.
Zie de webstek van het museum: www.klm-mra.be

Toegang: via het park, tegenover de sportterreinen van de Koninklijke Militaire School

Het KLM beschikt ook over een bibliotheek gespecialiseerd in luchtvaartgeschiedenis en -technologie in de afdeling "Lucht- en Ruimtevaart", evenals over een documentatiecentrum dat van de pantserafdeling afhangt.

Suggesties voor het gebruik van het toneelstuk in de klas

Hieronder worden twee methodes aangegeven voor het gebruik van het toneelstuk "Ik heb een held ontmoet". U vindt er andere in het pedagogische dossier "Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog" (online).

1. Klassement en analyse van archieven

Het documentatiecentrum van het KLM bewaart het militaire dossier van de echte Louis Boumal (DO4191).

We hebben elk document voor gebruik in de klas gescand.

Druk ze af en geef ze ongeordend aan uw leerlingen.

Ze moeten de documenten in logische of chronologische orde rangschikken (informatie over zijn leven vóór zijn overlijdensbericht) en er de elementen uithalen die essentieel zijn voor de wedersamenstelling van de levensloop van het personage (wanneer wordt hij geboren, waar, waar treedt hij in het huwelijk, heeft hij kinderen, wat was zijn beroep voor de oorlog, waar bevindt hij zich tijdens het conflict, weet hij zich te onderscheiden, overleeft hij de oorlog,...?).

2. Documentenanalyse

"Ze sturen mosterdgas op ons af!". Louis beschrijft het leven in de loopgraven, waar de dagen volgens het ritme van de beschietingen of de gasaanvallen verlopen.

Druk de tekening af en geef ze aan de kinderen. Vraag ze de tekening te analyseren. Wat gebeurt er? Wie wordt afgebeeld? In welke context? Hoe wordt het onderwerp behandeld?

Vergelijk deze karikatuur met de realiteit van de foto's uit die tijd.

Deze karikatuur behoort tot de collecties van het KLM. Ze werd op 30 december 1915 getekend door Auguste Pollaerts, een korporaal van het 7e linieregiment waarvan we enkel deze tekening kennen. De tekst van het "Officieel communiqué" is de volgende: "De Duitsers blijven verstikkende gassen gebruiken. Sommige projectielen bevatten er grote hoeveelheden van."

De humoristische kijk op het conflict is zeker niet de meest voorkomende, maar het voorval hoeft ons ook niet te verwonderen. De krant "Belgische Standaard" organiseerde wedstrijden om de soldaten te verstrooien, waaronder een wedstrijd voor de beste karikatuur. De loopgraafkranten namen eveneens humoristische tekeningen op. De humoristische noot werd verondersteld het moreel van de soldaten op te krikken en de alomtegenwoordige stress wat af te zwakken.

Ondanks de verschrikkelijke gevolgen van de gasaanvallen was het gebruik van gas nooit doorslaggevend. Gas werd niet massaal gebruikt en zijn doeltreffendheid hing ook van externe factoren zoals de wind af. Talrijke slachtoffers van gasaanvallen leden na de oorlog echter onder ernstige ademhalingsmoeilijkheden die in vele gevallen fataal waren.